

Els tres tes

Els saharians esperen impacientment la celebració del referèndum que els permeti tornar a casa seva. Mentre, viuen en un tros de desert en condicions molt difícils. EL TEMPS hi ha anat i ha assistit a la inauguració de l'hospital 'Catalunya'.

Rabuni, a vint-i-tres quilòmetres de la ciutat algeriana de Tindouf, rep el sobrenom de "la recepció". I és que és aquí on el visitant, que ha arribat amb un vell i polsós autobús d'origen espanyol des de l'aeroport algerià, passa les primeres hores al territori de la RASD, la República Àrab Sahariana Democràtica, dit d'una altra manera, el tros de desert que Algèria ha cedit als saharians perquè hi instal·lin els campaments de refugiats mentre els dura la guerra de la in-

dependència amb el Marroc. Rabuni ve a ser un punt d'aclimatació, allà on un hom s'acostuma a les radicals temperatures del desert; a un cel blau impossible a Europa; a unes nits que s'empassen el visitant en el seu misteri d'estels inexistents des d'un altre punt del planeta... Però, sobretot, Rabuni aclimata el nouvingut a la realitat d'un poble expulsat de la seva terra per la raó de les armes del Marroc un llunyà 1975. El mateix any que començava l'esperança democràtica

a casa nostra, començava el malson de l'exili per a aquestes cent setanta mil persones que han creat una nació del no res a trossos de desert que han anomenat El Aaiún, Auserd, Smara, Dajla, el nom de les ciutats més importants de l'ex-Sàhara espanyol, la seva pàtria.

Un seguit de petites construccions unides entre elles i que formen un cercle, ara pintades de color crema, envolten una mena de "pati d'armes" on s'ha disposat un envelat de canya que és l'encarregat de rebre el visitant, a manca de cap representació oficial. Però aquí hi ha el primer signe d'hospitalitat sahariana: un home prim i bru, amb un ull tapat per una cura recent, porta sobre l'espatlla esquerra un gran embalum que deixa al mig de l'envelat. Es tracta d'una gran capsa amb parets isotèrmiques. Quan l'obre, abans d'apartar-se prudentment sense dir una paraula, el visitant hi veu a dins el millor present que li poden oferir al mig del desert: aigua, amb grans glaçons per mantenir-la freda. Aigua amb un sabor especial. Alguns diuen que deu ser dessalada; uns altres que és

MANUEL GASPAR

d'uns pous propers. És l'aigua del desert, l'única que hi ha. La que els saharians beuen des de fa vint-i-dos anys i l'única que poden oferir al visitant. Aquesta primera nit encara no veurem les *jaima*, les llegendàries tendes de campanya del desert. El visitant recordarà la seva època d'escolta pernoctant en grans tendes d'aspecte militar, tot i el seu color blau. Però hi ha qui, acabat d'arribar, mira amb desconfiança els matalassos disposats a terra i els llençols i les flassades perfectament col·locats als peus. Et demanes on es pensaven que anaven aquesta gent.

Solidaritat catalana. Som a Rabuni, però, per a alguna cosa més que per a aclimatar-nos a la realitat sahariana. A Rabuni han construït un hospital materno-infantil mercès a la solidaritat de quaranta-tres ajuntaments catalans, la majoria coordinats pel Fons Català de Cooperació, a més de diversos consells comarcals, la Diputació de Barcelona i la Generalitat de Catalunya. Aquest hospital, amb les seves setanta places entre llits i bressols re-

sol un dels problemes més greus de la vida sahariana a l'exili: la sanitat de dones i nens, una població de vuitanta mil persones de les cent setanta mil que viuen als campaments.

L'hospital "Catalunya", que és el nom que rep aquest centre sanitari, tal com diu la placa que hi ha a l'entrada escrita en català, significa molt més que un esforç econòmic de les institucions, 64,5 milions de pessetes. La realització d'aquest hospital significa la concreció física del que és un sentiment de solidaritat. Tal com va destacar en el seu parlament d'inauguració Felip Solé, el president de l'Associació Catalana d'Amics del Poble Saharià (ACAPS), entitat coordinadora del projecte, expressa el compromís dels pobles de Catalunya, de la gent del Principat, en la realitat sahariana. Un compromís que va molt més enllà de les aportacions municipals i de les altres institucions que proven d'arribar al mític percentatge del 0'7% del pressupost en projectes de col·laboració. Un compromís que es desprèn de les paraules dels nens que envolten el Land Rover del visitant, enmig d'una explosió de crits, tan bon punt arriba a Smara, un dels primers campaments que es van aixecar.

—D'on ets?, pregunten dos o tres alhora en perfecte castellà, mentre toquen la roba del visitant i fan comentaris d'admiració pels cabells llargs i l'arracada que llueix a l'orella esquerra.

—De Barcelona.

—Coneixes la senyora Marta de Santa Coloma? Jo he estat a casa seva.

La senyora Marta de Santa Coloma, el senyor Jordi de Reus, en Miquel de Girona..., tots tenen a la memòria el nom d'aquells qui els van acollir a casa, un estiu o altre, durant unes colònies a Catalunya, València, Euskadi o Andalusia..., on van descobrir coses per a ells tan misterioses com un llit, menjar amb coberts, que surti aigua d'una aixeta, o el mar. Un mar que enmig del desert és una imatge de llegenda i del qual només havien sentit parlar de boca dels pares, que l'han conegut a la seva terra. El seu mar.

Aquell Atlàntic que acull el banc canari-saharià, un dels punts de pesca més rics de la zona, i mitjà bàsic de supervivència econòmica de l'ex-Sàhara espanyol.

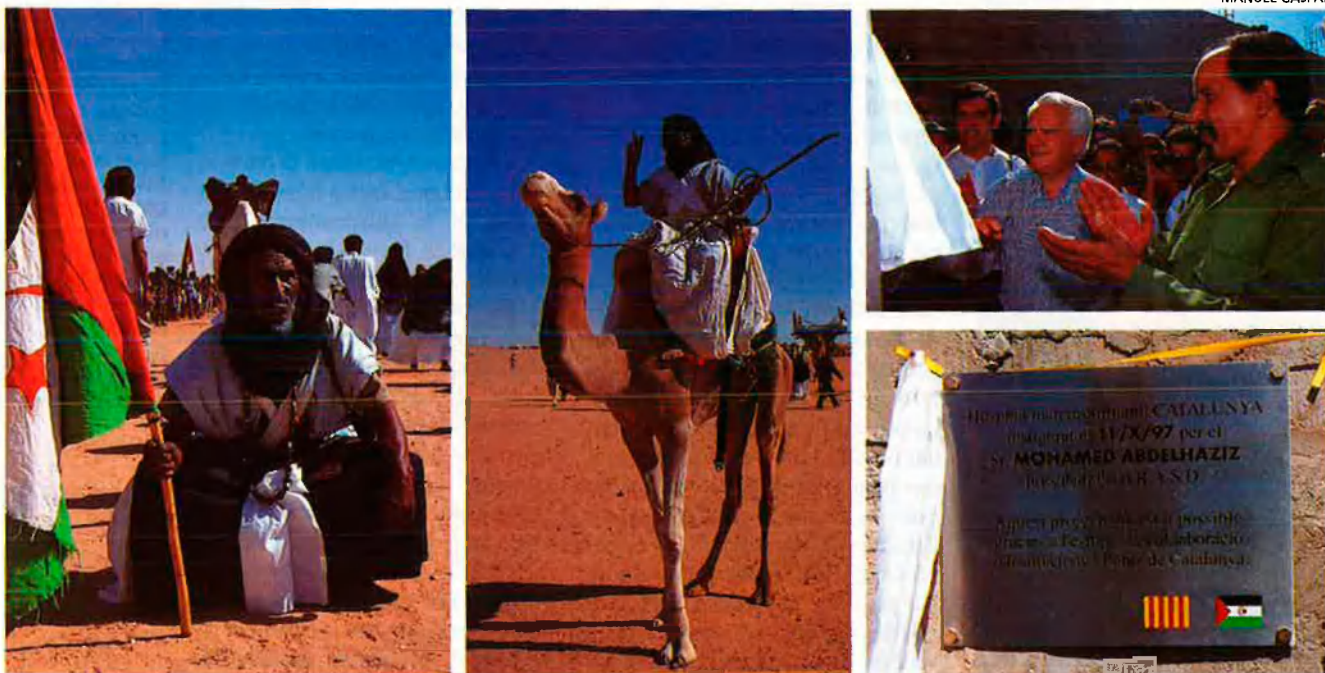
La pesca, l'agricultura, la tradició de les antigues tribus nòmades, la guerra de la independència amb el Marroc... És el 12 d'octubre i, mentre l'antiga metròpoli celebra el dia de la Hispanitat, els saharians, per pura coincidència, diuen ells, celebren el dia de la Unitat Nacional. A Auserd, un campament construït després del de Smara, hi viuen força més famílies, se celebra amb una desfilada en què representants de les quatre províncies, les *wilaya*, escenifiquen els trets bàsics de la vida sahariana a l'exili, i allò que era el dia a dia a la seva terra. Davant el president de la RASD, Mohàmed Abdelhaziz, noies vestides amb la *melfa*, el vestit tradicional, comparteixen aquestes escenificacions amb guerrers a cavall i amb camells, que branden armes simulades, mentre unes altres canten i toquen el timbal acompanyades de dues guitarres elèctriques. Cada pas dels genets, cada frase d'arenga o d'esperança que pronuncia el loquaç narrador o el president en el seu parlament, són saludats per les dones saharianes amb aquell crit que es pot sentir des del Magrib fins a l'Afganistan —*zasgrii*, l'anomenen: la llengua es mou a una velocitat impossible d'una banda a una altra de la boca amb aquell so agut que semblaria potser més apropiat enmig d'una càrrega militar que no per a celebrar una frase feliç.

L'espectacle es desenvolupa davant un escenari que ocupen, a més del president Abdelhaziz, alts comandaments de la MISURSO, la missió de l'ONU a la zona, i els representants catalans, que assisteixen al·lucinat a aquesta barreja de folclorisme amb reivindicació i demostració militar.

Pels saharians, en aquest decisiu moment, amb un referèndum a les portes que ha de dictaminar el seu futur com a poble, com a estat independent, el dia de la Unitat Nacional té connotacions especials. Amb la presència dels convidats catalans i de la premsa, Mohàmed

El paisatge i els colors del desert són fites impossibles a Europa.

La República Sahariana, formada per cent setanta mil persones, administra actualment un territori cedit per Algèria a l'espera de poder tornar a la seva terra.

Gràcies a l'ajut català, a Rabuni s'hi ha construït un hospital materno-infantil. En les fotos de la dreta, s'hi pot observar la placa i el moment del descobriment amb el president Mohàmed Abdelhaziz i Josep Solé Sabaris.

Les altres instantànies són de la festa del 12 d'Octubre, en què els saharisans celebren el dia de la Unitat Nacional.

Abdelhaziz fa un discurs davant els notables de les tribus als quals reclama unitat en els reptes que es presenten. És un moment delicat per a la nació sahariana, una oportunitat única davant dues possibilitats: la independència o el Marroc. No hi ha una tercera opció i és evident que no és el millor moment per a les discussions internes. Potser més endavant, quan hagin tornat a la seva terra. Però no ara.

El model polisario. Tots els actes públics d'aquest 12 d'Octubre polisario són presidits per la imatge del Màrtir per excel·lència de la causa sahariana. I és que els morts en aquesta guerra de la independència no són pas baixes, sinó màrtirs. La imatge de Lualy Mustafà Sayed, fundador del Polisario (Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamra y Río de Oro) el 10 de maig del 1973, creador de l'estat saharà el 27 de febrer de 1976, i mort quatre mesos després, el dia 9 de juny, a Nuackchott en combat contra l'exèrcit de Mauritània, és la del "Che" Guevara dels polisarios. Aquesta és una altra aproximació a l'estètica cubana que es palpa en aquest desert, no solament en l'uniforme olivaci del president Mohàmed Abdelhaziz, per cert sense cap galó ni distintiu, sinó també en l'accent dels nostres guies, Malai-

nin, Luali, Limam, joves periodistes redactors de *Sàhara Libre* i de Radio Nacional Saharai, formats a Cuba, com tants professionals qualificats: metges, infermeres, arquitectes, enginyers...

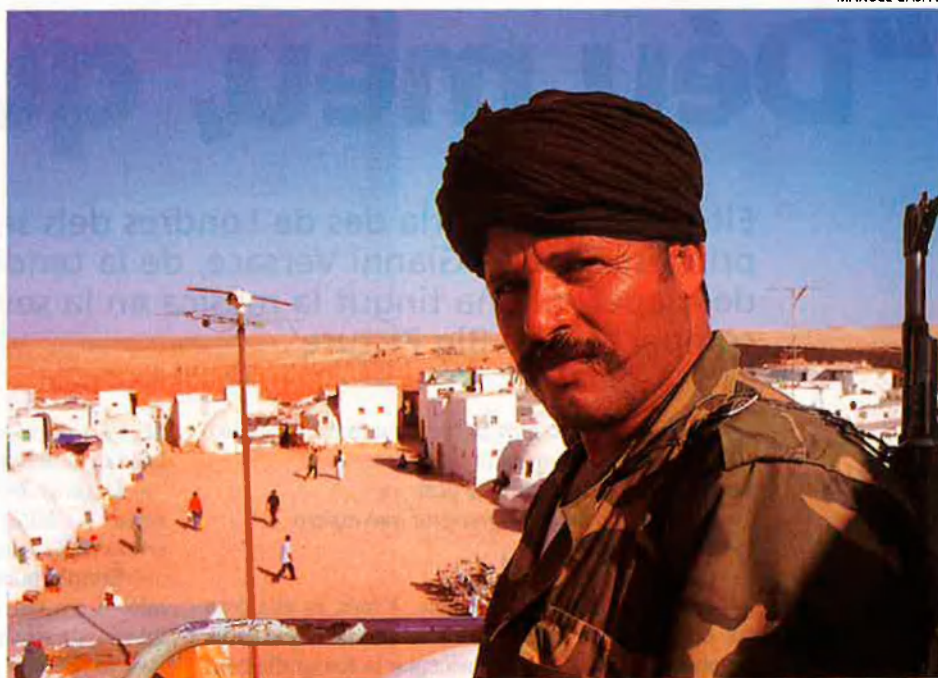
Malainin explica al visitant el funcionament polític de la RASD i aquest descobreix que es tracta del paradigma del partit únic a l'estil cubà o de l'antiga Europa de l'Est. La Democràcia a cada barri, després a cada *dahira* o districte, per passar després a les *wilaya*, les quatre províncies, i finalment al consell del Polisario. Un sistema que ha estat criticat per observadors als quals no faria cap gràcia un altre estat d'aquestes característiques tan a prop de la Mediterrània. Però el visitant es demana si seria possible cap més funcionament en una nació en guerra, construïda enmig del no-res fa vint-i-dos anys i on, per posar un exemple, només dos dels quatre campaments, El Aaiún i Dajla, tenen pous d'aigua potable i han d'abastar amb camions cisterna els altres dos, Auserd i Smara.

Aquesta no és, o no ha estat, una guerra de durada convencional, a l'europea. Des de la invasió del 1975, quan el president d'ara, Mohàmed Abdelhaziz, era un jove oficial encarregat, precisament, de la frontera amb el Marroc, ha pas-

sat massa temps. Vint-i-dos anys han passat per al Polisario. Els homes al front, al mur que va aixecar el Marroc i que es va convertir en constant punt de combats guerrillers, i els vells, els nens i les dones aixecant una nació en aquest paratge inhòspit mercès el suport d'una Algèria tradicionalment enfrontada amb el Marroc. Però també han passat vint-i-dos anys per als presoners de l'altra banda. Els soldats de Hassan fets presoners en els combats prop del mur s'estan en presons com la que porta per nom Mohàmed Lasiad. Un centre peculiar com a presó: la vigilància i les armes són mínimes. Els interns s'organitzen la pròpia vida, a banda les feines diàries que han de realitzar en obres públiques, com treballar en la construcció de l'hospital Catalunya, com diu un dels presoners. Tenen el seu propi sistema sanitari amb un metge també marroquí. Veuen la televisió de diferents països del Magrib, però també d'Itàlia i Espanya, i sorprenen el visitant, que reben en una de les casetes de tova on fan vida, amb comentaris sobre la trajectòria del Barça a la Lliga de Campions o el casament de la infanta Cristina amb l'Inaki Undargarín. Una televisió, amb antena parabòlica, situada al pati central de la presó, és la finestra a l'exterior d'aquest Alca-

traz voltat de milers de quilòmetres de desert. On fugir? I, cosa pitjor, per què fugir? El drama dels presoners és un dels punts més foscos d'aquest conflicte tan desconegut. Hassan ha trigat molt a consentir un intercanvi, i ho ha fet gràcies als oficis de la Creu Roja internacional i a les pressions dels delegats de l'ONU. Els estadants de Mohàmmed Lasiad asseguren al visitant que quan arribin a casa seran ben rebuts pel seu govern i que això passarà aviat. Els polisarios, esperançats amb la segona qüestió que significarà, això esperen, la tornada a casa dels seus, no estan tan convençuts de la primera. Parlen de presoners marroquins alliberats, que han estat amenaçats al seu país perquè callin. Fins i tot n'hi ha que no han pogut veure encara la família i que s'amaguen per por. Per això sorprenen les declaracions patriòtiques dels habitants de Mohàmmed Lasiad quan diuen que els polisarios no tenen cap dret sobre els territoris ocupats, perquè pertanyen al Marroc. El visitant suposa que és la mena de propaganda sobre la qual se sostenen una bona part de les guerres. Una propaganda que deu d'estar molt ben administrada perquè sigui repetida fins i tot després de vint-i-dos anys.

La situació d'aquests presoners és un luxe en comparació amb les experiències que expliquen els saharis alliberats pel Marroc arran de la proximitat del referèndum. José Ibrahim, un guerriller polisario de quaranta-un anys, però que n'aparenta més de cinquanta, ha estat un d'aquests presoners, i narra les seves vivències a cel·les de tres metres de llarg per un i mig d'ample. José s'esgarrija recordant que cada dia li donaven una ampolla de cinc litres d'aigua per a beure i rentar-se, i que servia també per tancar el wàter per evitar la pudor i que sortissin els cucs i els escarabats. Tot i això, quan el visitant li compara aquesta situació amb la que ha vist a Mohàmmed Lasiad, Ibrahim canvia d'expressió. "M'interessa molt que sigui així—diu—, que facin gimnàstica i mengin i puguin escriure a la família, i siguin ben tractats, perquè, quan tornin al Marroc, puguin dir que el poble saharià mai no els

Els saharis confien cegament en James Baker, l'enviat de l'ONU, perquè impulsí un referèndum net, previst per a l'any vinent.

ha tractats malament. En canvi nosaltres estem disposats a ensenyar les ferides i cicatrius a tothom per demostrar com hem estat tractats".

Es viu un ambient pre-festiu als campaments saharis d'Algèria. La seva confiança quasi cega en la figura de l'enviat especial de l'ONU, James Baker, fa que els polisarios confiïn en una victòria en el referèndum, previst per a l'any vinent, un cop resolt l'espinos tema de les llistes del cens i, en conseqüència, un ràpid retorn a la seva terra, vora el mar. El mateix president Abdelhaziz es mostra confiat en la netedat de les votacions alhora que explica al visitant que el millor que pot oferir Hassan al seu poble és la pau. El repte és enorme i, saben ells i sabem nosaltres, que no

podran reeixir sense el manteniment de l'ajut internacional que els ha permès de sobreviure en aquest paratge que ells mateixos qualifiquen del pitjor desert del món. Una supervivència que han aconseguit també mercès a una cultura, un caràcter propi molt especial que els permet de crear una nació enmig de l'infern, de guerrear contra l'invasor en una lluita totalment desigual durant tant de temps o, de nit, compartir amb el visitant al qual han donat allotjament, aquells tres tes, sempre tres, sota la protecció de la *jaima*: el primer, diuen, amarg, com l'existència, el segon dolç, com l'amor, i el tercer, suau, com la mort.

Dalt, una imatge de la presó de Mohàmmed Lasiad, un centre que acull soldats marroquins, on la vigilància i les armes són mínimes i els interns s'organitzen la pròpia vida. Baix, uns nens saharis, preparats, sempre, per rebre els forasters.

Xavier Traïd (Rabuni)